

Broedvogelinventarisatie 2010 Duivelshof, Hakenberg en Haagse Bos

Gebied

De totale oppervlakte van de vier gebieden bedraagt 314,4 ha, waarvan op enkele particuliere gedeelten na het terrein aan NM toebehoort.

De 4 deelgebieden zijn:

<u>Deelgebied</u>	<u>Oppervlakte</u>
Duivelshof-Zuidwest	71,9 ha
Duivelshof-Noordwest	90,2 ha
Hakenberg	74,2 ha
Haagse Bos	78,1 ha

Duivelshof en Hakenberg liggen in de gemeente Losser. Het Haagse Bos ligt in de gemeente Enschede. De blauwe lijn op de kaart geeft de gemeentegrens van Losser aan.

Duivelshof-Zuidwest

Dit gedeelte van de Duivelshof kenmerkt zich vooral als bosgebied, zowel met voedselarm droog bos als voedselrijk beekbegeleidend bos, kruidenrijke graslanden, enkele houtwallen en een paar poelen. Het gebied wordt grotendeels omzoomd door agrarisch gebied. Door het gebied stroomt de Snoeiijksbeek.

Duivelshof-Noordwest

Het onderzochte gebied in het noordwesten van de Duivelshof betreft het NM-terrein dat links en rechts naast het noord-zuid lopende fietspad ligt. Dit gedeelte bestaat uit gemengd bos met een groot aandeel naaldbout en kruidenrijk grasland met enkele poelen. Om dit NM-gebied is een groot gedeelte omliggend particulier gebied eveneens geïnventariseerd met aan de oostzijde boerderij het Laoboerke en intensief gebruikt grasland en aan de westzijde eveneens een boerderij en zeer kleinschalig halfopen cultuurland.

Hakenberg

De Hakenberg bestaat uit geaccidenteerd terrein met kruiden- en faunarijke graslanden, cultuurgrond, eiken-, dennen- en beukenbos, een poel en 4 historische bouwwerken (erven en boerderijen). Er zijn enkele poelen en een zoetwaterplas. Door het gebied lopen geen openbare wegen. Wel is er een halfverharde weg en zijn er wat zandpaden.

Haagse Bos

Het Haagse Bos kent aan de noordzijde eiken-, dennen- en beukenbos, veelal op rabatten en aan de zuidzijde voornamelijk cultuurland en kruiden- en faunarijke grasland met houtwalleetjes. Door het gebied lopen twee openbare wegen: van west naar oost een asfaltweg en van noord naar zuid een zandweg.

3. Methode

De 4 deelgebieden zijn via de BMP-A (alle soorten) methode geïnventariseerd volgens de Handleiding Broedvogel Monitoring Project SOVON (van Dijk, A.J. 2004).

4. De tellers

De tellers per deelgebied waren:

Duivelshof-Zuidwest	Ben Hulsebos (coörd.), Bennie Egberink en Friso Koop
Duivelshof-Noordwest	Niels Leerling (coörd.) en Peter Halman
Hakenberg	Rudi Lanjouw (coörd.), Robert Blanke en Martin Bonte
Haagse Bos	René Wijering en Ben Heerink (beide coörd.)

De algemene coördinatie en de verslaglegging waren in handen van Ben Hulsebos.

In deelgebied Duivelshof-Zuidwest hebben enkele enthousiastelingen die graag eens kennis wilden maken met een BMP-onderzoek diverse telrondes meegelopen. Ook hebben ze de Handleiding BMP grondig doorgenomen. De BMP-cursisten waren: Jaap en Annemarie van Daalen, Dick de Goede, Jan Willem Visschers en Jan Blokhuis.

5. De resultaten

In de volgende tabel staan de algemene resultaten van ons onderzoek

Gebied	Aantal soorten	Rode Lijstsoorten	Aantal terr.	Dichtheid per 100 ha	Oppervlakte
Duivelshof-Zuidwest	55	6	637	886,0	71,9 ha
Duivelshof-Noordwest	56	9	552	612,0	90,2 ha
Hakenberg	50	5	610	822,1	74,2 ha
Haagse Bos	48	4	506	647,8	78,1 ha

Tabel 1 - Algemene resultaten BMP-A in de 4 deelgebieden

In de volgende tabel staat het aantal territoria per deelgebied.

Soortnaam	Duivelshof-ZW	Duivelshof-NW	Hakenberg	Haagse Bos
Dodaars	1	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	1	0
Nijlgans	-	-	1	0
Wilde Eend	6	1	3	-
Mandarijneend	0	1	-	-
Sperwer	0	1	0	0
Havik	-	-	0	1
Buizerd	2	2	2	1
Boomvalk*	1	-	-	-
Fazant	-	2	2	2
Waterhoen	1	-	-	-
Meerkoet	3	-	-	-
Kievit	1	0	-	3
Tureluur*	0	-	-	0
Houtsnip	13	4	7	2
Holenduif	4	0	6	3
Houtduif	43	22	29	42
Turkse Tortel	-	1	-	-
Koekoek*	1	1	1	-
Bosuil	5	-	6	1
Ransuil*	-	-	-	1
Stenuil*	-	0	-	-
Groene Specht*	2	1	2	2
Zwarte Specht	1	1	1	1
Grote Bonte Specht	10	5	15	13
Middelste Bonte Specht	1	-	3	1
Kleine Bonte Specht	2	-	2	1
Boerenzwaluw*	-	29	-	-
Huiszwaluw*	-	11	4	-
Boompieper	12	19	1	3
Gele Kwikstaart*	1	-	-	-
Witte Kwikstaart	3	4	2	-
Winterkoning	22	17	24	25
Heggenmus	15	18	15	5
Nachtegaal	-	-	0	-
Roodborst	35	23	33	44
Zwarte Roodstaart	-	1	-	-
Gekraagde Roodstaart	1	6	3	2
Roodborsttapuit	-	1	-	-
Merel	27	28	44	37
Zanglijster	10	10	24	16
Grote Lijster	2	2	2	2

Soortnaam	Duivelshof-ZW	Duivelshof-NW	Hakenberg	Haagse Bos
Bosrietzanger	2	-	-	-
Grasmus	6	11	-	1
Tuinfluitier	16	20	7	2
Zwartkop	69	40	33	34
Fluiter	-	-	0	-
Tjiftjaf	53	36	38	24
Fitis	43	39	8	12
Goudhaan	6	9	15	13
Vuurgoudhaan	-	-	2	2
Grauwe Vliegenvanger*	4	2	15	-
Bonte Vliegenvanger	16	3	10	1
Staartmees	6	12	8	3
Glanskop	5	5	14	7
Matkop*	2	3	2	1
Kuifmees	5	7	4	14
Zwarte Mees	3	3	3	10
Pimpelmees	24	16	35	24
Koolmees	41	32	38	30
Boomklever	14	6	23	22
Boomkruiper	7	6	17	5
Kortsnavelboomkruiper*	-	-	-	2
Grauwe Klauwier*	-	1	-	-
Gaai	4	3	5	4
Kauw	1	3	-	2
Zwarte Kraai	3	2	3	3
Spreeuw	18	10	18	4
Huismus*	-	14	-	-
Ringmus*	-	3	-	-
Vink	52	38	58	63
Groenling	1	4	2	-
Putter	1	2	1	-
Kruisbek	-	1	-	-
Goudvink	4	2	3	2
Appelvink	3	1	15	12
Geelgors	3	7	-	1
Totaal	637	552	610	506

Tabel 2 - Aantal territoria per deelgebied
 *= Rode lijstsoort

Enkele soorten zijn wel in het terrein aangetroffen (aangegeven met een 0), maar voldoen niet aan de criteria om tot een geldig territorium te besluiten.

6. Ontwikkelingen in de broedvogelpopulaties

In 1988 is door Rob Vogel als tijdelijk medewerker van NM een grootschalige kartering (6272 ha) uitgevoerd naar schaarse, zeldzame en kenmerkende broedvogelsoorten in Oost-Twente. In dit gebied liggen ook de 4 door ons bezochte deelgebieden. Door het kaartmateriaal met elkaar te vergelijken was het mogelijk de ontwikkelingen op broedvogelgebied in de deelgebieden voor een aantal soorten te volgen. Bij de interpretatie van de cijfers moet rekening gehouden worden met de verschillen in het veldwerk. Bij de karteringen in 1988 is via de toenmalige BSP-methode gewerkt en in 2010 via de BMP-A methode. Bij de BSP-methode gaat men sneller door het veld, omdat het onderzoek slechts gericht is op de bijzondere soorten. Bij BMP-A verblijft de teller langer in het veld en worden er meer inventarisatierondes gelopen.

In het volgende overzicht zijn een aantal ontwikkelingen in de aantallen van enkele broedvogelsoorten te zien. De twee deelgebieden Duivelshof-Zuidwest en Duivelshof-Noordwest zijn samengetrokken tot Duivelshof. In de laatste kolom staat de BMP-index, waarbij het getal 100 staat voor het referentiejaar 1990. Onder de 100 geeft een landelijke afname aan en boven de 100 een toename. Deze gegevens zijn afkomstig uit: *Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON & CBS, www.sovon.nl*.

Soortnaam	Duivelshof		Hakenberg		Haagse Bos		Index
	1988	2010	1988	2010	1988	2010	1990-2008
Dodaars	0	1	0	0	0	0	183
Grauwe Gans	0	0	0	1	0	0	100
Nijlgans	0	0	0	1	0	0	651
Wilde Eend	0	7	1	3	0	0	94
Mandarijneend	0	1	0	0	0	0	-
Rode Wouw	0	0	1	0	0	0	-
Havik	0	0	0	0	0	1	141
Sperwer	0	1	1	0	0	0	124
Buizerd	2	4	1	2	1	1	195
Boomvalk*	0	1	0	0	0	0	52
Waterhoen	0	1	1	0	0	0	101
Meerkoet	1	3	1	0	0	0	123
Kievit	2	1	0	0	2	3	69
Houtsnip	18	17	9	7	5	2	-
Wulp	1	0	0	0	1	0	70
Holenduif	6	4	7	6	6	3	124
Zomertortel*	13	0	7	0	0	0	30
Koekoek*	1	2	3	1	1	0	71
Bosuil	3	5	1	6	3	1	86
Ransuil*	2	0	2	0	1	1	27
Groene Specht*	2	3	0	2	0	2	341
Zwarte Specht	2	2	1	1	2	1	88
Grote Bonte Specht	11	15	19	15	14	13	157
Middelste Bonte Specht	0	1	0	3	0	1	-
Kleine Bonte Specht	5	2	7	2	1	1	224
Boompieper	7	31	0	1	8	3	130
Gele Kwikstaart*	0	1	0	0	0	0	69
Nachtegaal	2	0	6	0	0	0	95
Gekraagde Roodstaart	4	7	2	4	0	2	85
Roodborsttapuit	0	1	0	0	0	0	433
Grote Lijster	6	5	12	2	3	2	68
Bosrietzanger	0	2	0	0	0	0	75
Spotvogel*	0	0	1	0	0	0	51
Braamsluiper	1	0	1	0	0	0	59
Grasmus	9	17	0	0	1	1	133
Fluiter	3	0	7	0	9	0	34
Vuurgoudhaan	5	0	11	2	4	2	121
Bonte Vliegenvanger	12	19	6	10	2	1	113
Glanskop	12	10	15	14	8	7	106
Boomklever	13	19	23	23	20	22	212
Kortsnavelboomkruiper*	0	0	0	0	0	2	-
Grauwe Klauwier	0	1	0	0	0	0	183
Wielewaal*	1	0	0	0	0	0	74
Putter	0	3	1	1	0	0	326
Kruisbek	0	1	0	0	0	0	261
Goudvink	9	6	11	3	2	2	93
Appelvink	6	4	9	15	13	12	114
Geelgors	8	10	0	0	3	1	131

Tabel 3 – Aantal terr. in 1988 en 2010 in Duivelshof, Hakenberg en Haagse Bos en BMP-index 1997-2008
 *= Soort van de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels 2004

Met de dalende landelijke trend gaat ook de afname van enkele soorten in de beide onderzoeksjaren gelijk op. Dit geldt voor Koekoek, Grote Lijster en Goudvink.

Totaal uit het gebied verdwenen zijn: Rode Wouw, Wulp, Zomertortel, Nachtegaal, Spotvogel, Braamsluiper, Fluiters en Wielewaal. De Wielewaal had in de Duivelshof in 1993 zelfs nog 2 territoria. Deze voornoemde vogels hebben allemaal een dalende BMP-index en de Rode Wouw is al jarenlang een uiterst zeldzame broedvogel in Nederland. De Torenvalk die niet in 1988, maar wel in 1993 en 1997 in de Duivelshof werd aangetroffen, is inmiddels ook uit het gebied verdwenen.

Met de landelijke stijging van de BMP-index gaan ook de plaatselijke broedvogels als Buizerd, Meerkoet, Groene Specht, Boompieper, Grasmus, Bonte Vliegenvanger, Boomklever en Putter mee. Nieuwkomers in het gebied zijn Dodaars, Grauwe Gans, Nijlgans, Mandarijneend, Havik, Boomvalk, Middelste Bonte Specht, Gele Kwikstaart, Roodborsttapuit, Bosrietzanger, Kortsnavelboomkruiper, Grauwe Klauwier en Kruisbek.

Tegen de landelijke dalende trend in zien we een toename van Wilde Eend, Bosuil en Gekraagde Roodstaart.

Zorgelijk is de afname van soorten die juist landelijk gezien een opmars maken. Het gaat hier om Holenduif, Kleine Bonte Specht en Vuurgoudhaan.

Er zijn meer soorten bijgekomen dan er verdwenen zijn, nl. 9 verdwenen en 13 nieuwe soorten. Een stabiele situatie is er voor 7 soorten. Een daling heeft zich voorgedaan bij 9 en een stijging bij 12 soorten. De balans slaat dus uit naar de positieve kant. Voor een deel is deze toename te danken aan de totstandkoming van nieuw biotoop in de vorm van ondiepe poelen met randbegroeiing (Dodaars, Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend, Mandarijneend, Meerkoet, Bosrietzanger). Verheugend is de komst van Havik en Boomvalk. Onduidelijk is of het ontbreken van jacht in de gebieden de oorzaak is, maar de kans is groot dat dit hier op te herleiden is. De Middelste Bonte Specht en de Kortsnavelboomkruiper zijn in Twente nieuwkomers die geprofiteerd hebben van het ouder worden van rijke loofbossen. Inmiddels zijn de NM-terreinen in de gemeente Losser een van de landelijke bolwerken geworden van deze 2 zeer zeldzame broedvogelsoorten.

Met betrekking tot de verdwenen soorten en de soorten met een dalende tendens is dit grotendeels te herleiden tot de landelijke trend voor deze soorten.

De eindconclusie is dat sinds 1988 er zich verschuivingen binnen de vogelpopulaties hebben voorgedaan. Deze verschuivingen zijn grotendeels te herleiden tot een landelijke daling of stijging van de broedvogelaantallen (zie de BMP-index in tabel 3). Een licht negatieve tendens is in strijd met de landelijke tendens voor Holenduif, Kleine Bonte Specht en Vuurgoudhaan. Deze negatieve tendens kan te maken hebben met bosbeleid en beheer. Maar gezien de overige positieve ontwikkelingen is dit negatieve aspect minimaal en kan er gesproken worden van een behoorlijke verrijking van de vogelpopulaties sinds 1988.

*Ben Hulsebos
Houtstraat 4 7581 BH Losser*